

hleman i Lee G. Burchinal, dok H. L. Smith piše o »Obrascima podjele posla i odlučivanja muža i žene« u poljoprivrednim porodicama. O tematu odnosa roditelja i djece te interakciji s braćom i sestrama pišu U. Bronfenbrenner (»Ni-vo raskola američke porodice«), G. R. Leslie — K. P. Johnsen (»Mijenjanje percepcija o ulozi majke«), D. P. Irish (»Interakcija između braće i sestara: zamenareni aspekt u istraživanju porodičnog života«) i W. H. Sewell (»Noviji razvoj teorije i istraživanja socijalizacije«). U posljednje vrijeme raste interes znanstvenika i praktičara za srednju dob a naročito starost čovjekovu, pa i u ovom zborniku pišu o porodičnoj interakciji u post-roditeljskom (djeca su napustila porodicu orijentacije) i staračkom (oba roditelja u mirovini) razdoblju autori W. E. Thompson — G. F. Streib, J. F. Cumber — P. B. Harroff, C. Tibbitts i R. Wax.

Porodica, kao uostalom ni brak, nikada nije statična, jer pod utjecajem različitih endogenih i egzogenih faktora može »doći na udar« i biti izložena potresi-ma. Konfliktne situacije rješavaju se na različite načine, ovisno o porodičnoj subkulturi kao i vrijednosnom sistemu društva u kome bračni par živi. Konačni patološki rezultat može biti razvod, mentalno oboljenje jednog od bračnih partnera ili ozbiljno narušena porodična kohezija. Ovi problemi predmet su V dijela koji nosi naslov *Bračno i porodično dezorganiziranje: porodični potresi*. O porodičnim problemima i krizi braka i porodice pišu slijedeći suradnici: F. Rosenstock — B. Kutner, »Otudenje i porodična kriza«; P. Glasser — E. Navarre, »Strukturalni problemi deficijentne porodice«; J. J. Jackson, »Alkoholizam i porodica«; M. Siporin, »Bankrotstvo i porodica dužnika«, dok na temu krize braka i njegova rasula možemo čitati priloge: J. Scanzoni, »Ponovno ispitivanje bračnog rasula«; H. Carter — A. Plateris, »Brakorazvodni trendovi i raspadanje porodice«; W. J. Goode, »Zadovoljstvo brakom i nestabilnost, transkulturalna klasna analiza stopa razvoda braka«.

Iako ponekad zamorna zbog svoje opsežnosti, ova zbirka zanimljivih i kvalitetnih tekstova može zainteresirati ne samo sociologe porodice i socijalne psihologe, nego i antropologe, demografe, sociologe omladine, pedagoge, psihijatre i ostale teoretičare i empiričare društvenih znanosti.

Ruža First-Dilić

Clifford J. Jansen (ed.)

READINGS IN THE SOCIOLOGY OF MIGRATION

Pergamon press, Oxford, London itd., 1970.

Kako stoji u predgovoru, ovaj zbornik izlazi u seriji kojom isti izdavač namjerava, prvenstveno znalcima i studentima engleskog govornog područja, pružiti pregled doprinosa što ih raznim užitim područjima sociologije i socijalne psihologije donose evropski i drugi autori. Međutim, pored izbora takvih članaka (pretežno empirijskog karaktera), ovaj zbornik sadrži i nekoliko (također empirijski zasnovanih) napisa američkih i engleskih autora te, naravno, odgovarajući uvod. Zbog toga, on može korisno poslužiti svakome tko je zainteresiran za sociološke aspekte migracije.

Pisac Uvoda je C. J. Jansen, urednik čitave publikacije. On se osvrće na migraciju kao sociološki problem, naglašavajući pri tome unutrašnje migracije i njihovo značenje u Velikoj Britaniji i u još nekoliko zemalja (Italija, Francuska, Belgija, USA, Latinska Amerika, Afrika, Azija). Jansen, nadalje, daje pregled teorija, ili točnije, hipoteza i uočenih zakonitosti u migraciji. Njih je grupirao u one koje govore o opsegu i pravcima migracije, o povezanosti dobi, spola, vrste naselja i socijalnog statusa migranata s opsegom, vrstama i pravcima migriranja, o motivima migracija te o integraciji migranata u novu sredinu. Sudeći prema Jansenovom pregledu, ni jedna od tih teorija ne premašuje »srednji domet«. Drugim riječima, migracija kao sociološki problem još očekuje šire teorijsko objašnjenje. Hoće li ono moći biti isključivo sociološko?

Nakon Uvoda (koji sadrži i bibliografiju s više od 130 jedinica, od kojih se dobar dio odnosi na vanjske migracije), u prvom dijelu slijede dva članka koji se bave tipologijom u području migracije. P. George, u napisu »Tipovi migracije stanovništva prema profesionalnom i socijalnom sastavu migranata«, pokušava primjerima o migraciji iz nekih zemalja i u neke zemlje potvrditi svoje osnovno razlikovanje dviju kategorija migracije: u jednoj osnovu čine ekonomski faktori, a u drugoj politički, religiozni i sl., koji ekonomski faktor potiskuju u drugi plan.

Teorijski je najšire koncipiran, pa zbog toga i najzanimljiviji, članak W. Petersena pod naslovom »Opća tipologija migracije«. Konstatiravši upravo spomenutu nedostatnost širih teorijskih sistema koji bi objašnjavali migraciju, i činjenicu da su radovi o toj društvenoj pojavi više opis nego analiza, Petersen u svom članku polazi od kritike (»najpoznatijeg, ali ne najboljeg«) modela za analizu migracije, od tipologije H. P. Fairchilda koji je migraciju dijelio na *naje-zdu* (invasion), *osvajanje* (conquest), *kolonizaciju* (colonization) i *useljavanje* (immigration), do čega je došao ukrštanjem dvaju kriterija — razlikovanja »nižih« i »viših« kultura te »miroljubivih« i »ratničkih« pohoda. Dovodeći u sumnju Fairehildov model, Petersen nudi svoj znatno složeniji, u kojem vodi računa o tome s kim je migrant u odnosu (s prirodom, s državom ili sličnom silom, sa svojim normama, ili je uključen u kolektivno ponašanje), i o *migratornoj sili* (ekološki faktori, migraciona politika, više aspiracije, socijalni faktori), na osnovu čega dolazi do razlikovanja pet vrsta migracije: *primitivne* (primitive), *prisilne* (forced), *poticajne* (impelled), *slobodne* (free) i *masovne* (mass). Konačno, uzimajući u obzir da li se radi o »konzervativnoj« ili »inovativnoj« migraciji, Petersen dolazi do ukupno 11 *tipova migracije*.

Preostali (ali znatno veći), drugi dio ovog zbornika sadrži napise koji govore o specifičnim problemima u vezi s migracijom u različitim zemljama (USA, Velikoj Britaniji, Francuskoj, Italiji, Španjolskoj, Švedskoj, Japanu i San Salvadoru). To su, kako smo već rekli, empirijski fundirani napisi, koji međutim ne ostaju na razini punog pozitivizma, nego pokušavaju rezultate osmisliti barem »middle range« teorijama o kojima u svom uvodnom tekstu govori C. J. Jansen. Zbog toga i ti članci imaju vrijednost koja je veća od gole ilustracije problema kojim se neposredno bave, pa time daju veću i širu vrijednost i čitavom zborniku, usprkos tome što su neki od njih nešto starijeg datuma.

Ivan Magdalenić

Dejvid Kreč, Ričard S. Kračfild, Iger-ton L. Balaki

**POJEDINAC U DRUŠTVU
(UDŽBENIK SOCIJALNE
PSIHOLOGIJE)**

*Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
Srbije, Beograd, 1972.*

U prevodu Dobrivoja Uštevica (s re-dakturom Nenada Havelke), deset godi-na nakon objavljivanja originala, jugo-slavenski studenti psihologije i sociolo-gije (a jednako tako i psiholozi i socio-lozi koji su napustili studentske klupe) dobili su u ruke jedan od klasičnih ud-žbenika socijalne psihologije, *Individual in Society* D. Krecha, R. S. Crutchfi-elda i E. L. Ballacheya.

Iako se zadnjih godina pojavilo i neko-liko pregleda socijalne psihologije od ju-goslavenskih autora, ipak se može reći, da *Pojedinac u društvu* predstavlja prvi cjeloviti priručnik iz ove nauke na na-šem jeziku.

Ova je knjiga koncipirana tipično »udžbenički«: u uvodu se najprije od-ređuje (i omeđuje) oblast socijalne psi-hologije, nakon čega su u prvom dijelu obrađeni »Osnovni psihološki faktori« (»Saznanje«, »Motivacija«, »Osobine in-terpersonalnog reagovanja«). Drugi dio odnosi se na društvene stavove (»Priro-da i merenje stavova«, »Formiranje sta-vova«, »Menjanje stavova«, u trećem je opisan »Društveni i kulturni habitat« (»Jezik i komuniciranje«, »Društvo«, »Kultura«), a posljednji nosi naslov »Grupe, organizacije i pojedinac« (s po-glavljima »Grupe i organizacija«, »Efi-kasna grupa« te »Pojedinac u grupi«). Na kraju su dodani Registar pojmova i Literatura.

Moglo bi se vjerojatno diskutirati o tome da li je za prevod izabran najbolji od (danas) postojećih udžbenika socijal-ne psihologije i prigovoriti što nije iza-bran neki noviji, ali to ne bi umanjilo vrijednost koju knjiga trojice čuvenih autora ima sama po sebi. Njezine ne-sumnjive kvalitete su jednostavnost ko-jom je napisana, bogatstvo primjera i istraživačkih rezultata što ih sadrži i, naročito, rječnik najvažnijih pojmova koji su u pojedinim poglavljima upotri-jebljeni. U situaciji kad u nas praktički ne postoji ni jedan iole potpuniji rječ-nik pojmova iz (socijalne) psihologije,